

GANA

ÜLKE PROFİLİ

T.C.
Ticaret Bakanlığı
Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği
Genel Müdürlüğü

İçindekiler

1. GENEL BİLGİLER	4
2. GENEL EKONOMİK DURUM.....	7
3. DIŞ TİCARET.....	9
4. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR.....	15
5. TÜRKİYE ile TİCARET	17
EKLER:	19

1. GENEL BİLGİLER

Başlıca Sosyal Göstergeler

Resmi Adı	Gana Cumhuriyeti
Nüfus	33,7 milyon (2024 tahmini)
Resmi Dil	İngilizce
Din	Hristiyanlık %71,2, İslamiyet %17,6, Yerel inançlar %5,2, Diğer %0,8
Başkent	Akra
Yüzölçümü	238.537 km ²
Arazi Kullanımı	Tarım arazisi %69,1, Ormanlık %21,2, Diğer %9,2
Komşu Ülkeler	Burkina Faso (602 km), Fildişi(720 km), Togo (1090 km) Atlas okyanusu (539 km)
Başlıca Şehirler	Akra (2,3 Milyon), Kumasi (1,8 Milyon), Sekondi-Takoradi (454 bin), Tamale (428 bin)
Etnik Yapı	%98,5 Siyah Afrikalı (Akanlar %47,5, Mole Dagbon %16,6, Ewe %13,9, Ga-Dangme %7,4, Diğerleri % 11,9), %1,5 Beyaz Avrupalı ve diğer
Döviz Kuru	Gana Cedis
Uluslararası Telefon Kodu	+233

Kaynak: Economist Intelligence Unit Country Report, Ghana,, CIA factbook Ghana, IMF

Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar

BEDA, ACP, AfDB, C, CCC, ECA, ECOWAS, FAO, G-24, G-77, IAEA, IBRD, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, IMF, IMO, Interpol, IOC, IOM (Gözlemci), ISO, ITU, MINURSO, MONUC, NAM, OAS (Gözlemci), OAU, OPCW, UN, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNIFIL, UNIKOM, UNITAR, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNMOP, UNMOT, UNU, UPU, WCL, WFTU, WHO, WIPO, WMO, WTO, WtrO

Siyasi ve İdari Yapı

Gana 6 Mart 1957'de İngiltere'den bağımsızlığını kazanmıştır. Ülkenin ilk anayasası 1957 yılında hazırlanmış olup, İngiliz çok partili parlamenter demokrasi sistemine dayandırılmıştır. Ancak Ülkenin Cumhuriyet olmasından sonra 3 yıl içinde anayasada çeşitli değişiklikler yapılmış, 1960 yılında Anayasa değiştirilmiştir. 1964 yılında tek partili bir yönetim oluşturularak Anayasa'da yeniden değişiklik yapılmıştır. Bu tarihten itibaren Anayasa'daki değişiklikler devam etmiştir.

Gana'nın yürürlükteki Anayasa'sı 1992 yılında kabul edilmiştir. Söz konusu Anayasa büyük ölçüde Amerikan sistemine dayanmakta olup, yürütme görevini her dört yılda bir genel seçimle seçilen başkana vermektedir. Kabine, Başkan tarafından atanmakta, yasama meclisi tarafından onaylanmaktadır

Gana 1957 yılında İngiltere'den bağımsızlığını kazandıktan sonra uzun süre kötü yönetim, rüşvet, yolsuzluk ve kaçakçılık gibi nedenlerle fazla ilerleme gösterememiştir. 1966 yılında Kwame Nkrumah ilk askeri darbesini gerçekleştirdikten sonra 1981 yılındaki ikinci darbesi ile birlikte ülkede ekonomik istikrar ve demokrasi dönemi başlamıştır. Bugün Gana bölgesinde diğer ülkeler için politik ve ekonomik anlamda model ülke olarak görülmektedir

Bölgesel eğilimler

Gana 10 bölgeye bölünmüş olup, her bir bölgenin başkenti bulunmaktadır. Her bölge, bir bölge bakanı ve ekibince yönetilmektedir. Ayrıca bu bölgeler de merkezi hükümetçe mali yönden desteklenen meclislerce yönetilen ilçelere bölünmüştür. Gana'da 110 ilçe bulunmakta olup, her bir ilçenin başında merkezi yönetimce atanan bir yönetici bulunmaktadır.

Ülke gayri resmi olarak kuzey ve güney olarak ikiye ayrılmış bir görüntü arz etmektedir. Kuzey üç bölge olup, bu bölgeler Kuzey, Kuzeydoğu ve kuzeybatıdır. Güney ise Ashanti, Brong-Ahafo, Orta bölge, Doğu, Greater Accra, Volta ve Batı olmak üzere yedi bölgedir. Koloni döneminden beri kalkınma program ve projeleri açısından güney daha avantajlı konumda olmuştur. Doğal kaynaklarda güneyde yoğunlaşmıştır. Ayrıca tarım açısından güney daha uygun bir iklime sahiptir. Hükümetin kuzeyde sürdürdüğü projelere rağmen iki bölge arasındaki gelişme farkı büyüktür. Bu durum kuzeyden güneye göçe neden olmakta, nüfus yoğunluğu güneyde artmaktadır.

Nüfus-Etnik Yapı

IMF verilerine göre Gana'nın nüfusu 2023 yılında tahminen 32,9 milyon olup, 2025 yılında ise 34,6 milyona ulaşması beklenmektedir. Ülkenin nüfus artış hızı son yıllarda giderek yavaşlamaktadır. Bunda doğum oranlarının düşüşü ve özellikle AIDS'e ve diğer bulaşıcı hastalıklara bağlı yüksek ölüm oranları rol oynamaktadır. Ülkede HIV/AIDS ile yaşamını sürdüren, yaşları 15-49 arasında değişen 350.000 kişinin var olduğu tahmin edilmektedir. Ancak, Gana'da AIDS problemi pek çok Afrika ülkesinde yaşanmakta olan kriz boyutuna ulaşmamıştır. (Güney Afrika Cum.'deki AIDS'li sayısı 5 milyon 300 bin iken, Gana'da 350.000'dir.) Ülkenin sağlık bütçesinin yaklaşık %15'i HIV/AIDS sorununa ayrılmaktadır

Ashanti, Gana'da nüfusun en yoğun olduğu bölgedir. Nüfusun %19,1'i bu bölgede yaşamakta, bu bölgeyi %15,4 ile Büyük Akra bölgesi takip etmektedir

En fazla nüfusa sahip etnik grup, nüfusun %49,1'ini oluşturan Akan'lardır. Akan'ları Mole-Dagbon (%16,5) ve Ewe (%12,7) etnik grupları takip etmektedir.

Nüfusun %63'ü Hıristiyan, %16'sı ise Müslüman'dır. Diğer yandan nüfusun %21'i ise yerel Afrika inanışlarını sürdürmeye devam etmektedir.

Ülkedeki işgücünün yaklaşık 10 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Toplam işgücünün %50,4'ü erkek, %49,6'sı kadındır.

Eđitim

Gana'da eğitim dűzeyinin yükseltilmesi için önemli çabalar göze çarpmaktadır. Spor ve Eđitim Bakanlığı verilerine göre Gana'da ilkokula gitme oranı %91,1'e yükselmiştir. Son yıllarda özellikle kız çocuklarının okullu olma oranında büyük artışlar gerçekleşmiştir. İlkokula gitme oranının yüksekliğinde devletçe verilen bursların ve diğer teşviklerin önemli etkisi olmuştur. Müslümanların yoğun olduğu Kuzey Gana'da kız çocuklarını okula göndermede halen bir çekingenlik söz konusudur. Ülkede okur yazarlık oranı %60'ın üzerine çıkmış olup, erkeklerin %68'i, kadınların ise %52'si okur yazardır.

Devletin ana amaçlarından birisi her isteyenin girebileceği bir yüksek öğrenim düzeyinin sağlanmasıdır. Ülkede hem kamu üniversiteleri hem de özel üniversiteler bulunmakta ve en kısa sürede üniversite sayısının artırılmasına çalışılmaktadır.

Cođrafi Yapı

238.537 km² yüzölçümüne sahip Gana, Batı Afrika'da Gine Körfezi kıyısında yer almaktadır. Ülkenin komşuları doğusunda Togo, batısında Fildişi Sahili, kuzeyinde ise Burkina Faso'dur. 2.094 km'lik karasal sınıra sahip ülkenin komşuları ile sınırlarının uzunluğu ise şu şekildedir: Togo: 877 km, Fildişi Sahili: 668 km, Burkina Faso: 549 km. Ülkenin kıyı şeridinin uzunluğu ise 539 km'dir

Tropik iklime sahip ülkede sıcaklıklar genellikle 21-30°C arasındadır. Kuzeydeki savan bölgelerde, güneydeki kıyı şeridine göre daha büyük iklim farklılıkları oluşmaktadır. Mart'tan Haziran'a kadar ve Eylül'den Ekim'e kadar süren iki yağış sezonu bulunmaktadır. En fazla yağış ülkenin güney batısına düşmektedir. En sıcak aylar Mart ve Nisan olup, bu aylarda sıcaklık 35°C'ye kadar yükselmekte ve çok yüksek nemlilik yaşanmaktadır. En yağışlı ay ise Haziran'dır. Haziran ayında düşen ortalama yağış miktarı 178 mm'dir. Haziran ayından sonra hasat dönemi başlamaktadır.

Ülkenin güney batısındaki ormanlık bölge 82.000 km²'lik alana sahiptir. Bu alan ülke topraklarının %34'ünü kapsamakta olup, Gana'nın ağaç ve kereste ihracatının ana kaynağıdır.

Ülkenin altın yatakları Ashanti ve Western bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Ancak Central ve Brong-Ahafo bölgelerinde de geniş rezervler bulunmaktadır.

Dünyanın en büyük yapay gölü olan Volta Gölü Gana'da (Akosombo Barajı'nın kaynağı) bulunmaktadır. Akra Bölgesi ve ülkenin orta kısımlarının bazı bölümleri sel baskınlarına maruz kalmaktadır.

Ülkede tarımsal üretim büyük ölçüde kuzey bölgelerinde yapılmaktadır. En önemli tarımsal ürün olan kakao, ülkenin kuzeyindeki tüm bölgelerde yetiştirilmektedir. Tarımsal üretim ülke genelinde geleneksel yöntemlerle gerçekleştirilmektedir.

2. GENEL EKONOMİK DURUM

Temel Ekonomik Göstergeler

	2022	2023	2024*	2025*	2026*	2027*	2028*	2029*
GSYİH (Cari Fiyatlar - milyar \$)	73,96	76,4	75,31	75,76	81,05	86,82	92,78	99,05
GSYİH Büyüme (Sabit Fiyatlar -%)	3,8	2,9	3,1	4,4	4,9	5	5	5
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Cari Fiyatlar - \$)	2 305	2 322	2 232	2 189	2 284	2 385	2 486	2 588
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	31,9	39,2	19,5	11,5	8	8	8	8
Cari İşlemler Dengesinin GSYİH'ya Oranı (%)	-2,3	-1,4	-2,5	-2	-2	-2,2	-2,2	-2,1
İşsizliğin Toplam İşgücüne Oranı (%)	-	-	-	-	-	-	-	-
Nüfus (milyon)	32,08	32,9	33,74	34,61	35,49	36,4	37,33	38,28
Devletin Genel Toplam Borçlanmasının GSYİH'ya Oranı (%)	92,7	82,9	82,5	79,5	76,1	72,5	69,3	66,9

(*) Tahmini Veriler

Kaynak: IMF

Son yıllarda ekonomide önemli bir büyüme hızı yakalamış olan Gana, özellikle 2000'li yıllardan sonra uluslararası ilişkilerini de hızla güçlendirmektedir. Özellikle Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği yapmış olan Kofi Annan ile dünyaya açılması ivme kazanmış olan Gana, içinde bulunduğumuz dönemde Afrika ülkeleri içinde adından en çok söz edilen ülkeler arasında yer almaktadır. Ayrıca, 2008 yılında Afrika Futbol finallerinin Gana'da düzenlenmiş ve başarıyla gerçekleştirilmiş olması nedeniyle tüm dünya medyasında yaklaşık 1 ay süre ile gündemde kalmış ve çok önemli gelişme sinyalleri vermiştir.

2022 yılı itibarıyla GSYİH'sı 74 milyar dolar olarak gerçekleşen Gana'da tarım sektörünün GSYİH'ya katkısı son yıllarda önemli ölçüde azalarak %35'lerden % 20'nin altına gerilemiştir. Hizmetler sektörü GSYİH'dan %55 civarında pay almakta, sanayinin GSYİH'ya katkısı ise %25 olup, sanayi sektörü içinde değerlendirilen madencilik ve petrol sektörünün ise %10'un üzerindedir. Son yıllarda petrol üretim ve ihracatının önemli ölçüde artış göstermesi nedeniyle GSYİH'da petrolün payı önemli ölçüde artış göstermiş 1-2 yıl içerisinde de %15'in üzerine çıkması beklenmektedir. Gana'nın GSYİH'sı son yıllarda önemli gelişme göstermiştir. GSYİH 2011 yılında %14,4 gibi rekor düzeyde gelişme göstermiş olup, 2021 yılında yaklaşık % 3,1 olan büyümenin 2022 yılında % 3,8, 2023 yılında ise %2,9 olarak gerçekleşmiş, 2024 yılında ise % 3,1 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Tarım sektörü, ekonominin temeli olup, çalışan nüfusun %40'ından fazlası tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Ülkede ekonomik anlamda en önemli tarımsal ürün kakaodur. Kakao aynı zamanda altın madeni ile birlikte Gana'nın en önemli ihraç kalemi olup, tarımsal ürünler

içerisinde kakaoyu ormancılık ürünleri, sebzeler, deniz ürünleri ve ananas takip etmektedir. Tarım sektörü uluslararası piyasalardaki fiyat dalgalanmalarına açık olan bir sektördür. Tarımdaki ürün çeşitliliğini arttırma çalışmaları sınırlı kalmaktadır.

Hizmetler sektöründe en büyük alt sektör hükümetçe sağlanan hizmetlerle bankacılık faaliyetleridir. Bunu turizm, perakendecilik, restoran ve otel işletmeciliği izlemektedir. Telekomünikasyon hizmetleri sektörü içerisinde gittikçe önem kazanmaya başlamıştır.

Sanayi sektörleri içerisinde de gıda işleme sanayi, içecekler, tütün sanayi, tekstil, hazır giyim, ayakkabı, kereste, kimya ve kozmetik sanayi ile alüminyum sanayi ve çelik sanayi ülkede başlıca kurulu sanayiler olup, en önemli yeri tutmaktadırlar. Bu sanayilerin tamamı başlangıçta devletçe kurulmuş olmakla beraber bugün çoğunlukla özelleştirilmişlerdir.

GSYİH'ya katkısı %5-6 seviyesinde olan madencilik sektöründe en önemli faaliyet alanını altın madenciliği oluşturmaktadır.

Gana'da tarım sektöründeki sağlıklı gelişmenin devam etmesi, altın madeni üretiminin önemli ölçüde artması ile petrol üretimi ve hizmetler sektöründe beklenen olumlu gelişmelerin devam etmesi neticesinde önümüzdeki yıllarda %5'in üzerinde büyüme hızının yakalanabileceği öngörülmektedir. Gana'da önümüzdeki süreçte özellikle haberleşme ve inşaat sektörlerindeki önemli gelişmelerin devam etmesi beklenmektedir. Gana'da 1997 yılında petrol yatakları keşfedilmeye başlanmış olup, petrol yatakları ülkenin özellikle kıyı kesimlerinde yer almaktadır. Gana'da şu an için toplam 2 milyar varilin üzerinde petrol varlığı tespit edilmiş olup, günlük petrol üretiminin 200 bin varil civarında olduğu bildirilmektedir. Önümüzdeki dört yıl içerisinde de günlük petrol üretiminin 450 bin varilin üzerine çıkması beklenmektedir. Ülkede son yıllarda keşfedilen petrol rezervleriyle Afrika'da önemli bir petrol üreticisi konumuna gelebilecek olan Gana'nın 2025 yılı itibarıyla Afrika'nın ilk 6 ülkesi arasına girmesi beklenmektedir.

Ülkeden 2011 yılının Ocak ayından itibaren petrol ihracatı da başlamıştır. Ülkede petrol arama faaliyetleri devam etmekte olup, ülkede keşfedilmemiş zengin petrol yataklarının bulunduğu tahmin edilmektedir. Ülkede petrol sektöründe yetişmiş kalifiye eleman sıkıntısı çekilmekte bu yüzden yurt dışından önemli sayıda yetişmiş eleman Gana'ya gelmektedir.

Gana'da son dönemlerde uygulanan ekonomi politikaları başlıca kamu harcamalarının rantabil kullanımı, kamu gelirlerinin artırılması, iş ve yatırım imkanlarının artırılması, kredi kullanım imkanlarının genişletilmesi ve özel sektörün desteklenmesi konularında yoğunlaşmıştır. Bunların dışında altyapı yatırımlarına öncelik verilmesi, yoksulluğun giderilmesi ve petrol üretim ve ihracatının artırılması konuları Gana hükümetlerinin üzerinde durdukları önemli konuları oluşturmaktadır

Gana, yoğun bir özelleştirme programı üstlenmiş bulunmaktadır. Bununla birlikte, son yıllarda özelleştirme programı yavaş ilerlemektedir. Gana'da son yıllarda özelleştirilmiş olan veya özelleştirilmesi düşünülen başlıca kuruluşlar: Volta Nehir İşletmesi (En önemli elektrik üretim ve dağıtım şirkettir.), Gana Su Şirketi (Greater Accra bölgesine hizmet vermektedir.), Tema Petrol Rafinerisi (Ülke içinde tüketilen tüm rafine petrol ürünlerini üretmektedir.), Gana Elektrik Şirketi (Elektriğin başlıca dağıtımıcısı olan şirkettir) ve Gana Ticaret Bankası-GCB (aktif

ve mevduat büyüklüğü bakımından en büyük ticari bankadır.)'dır.

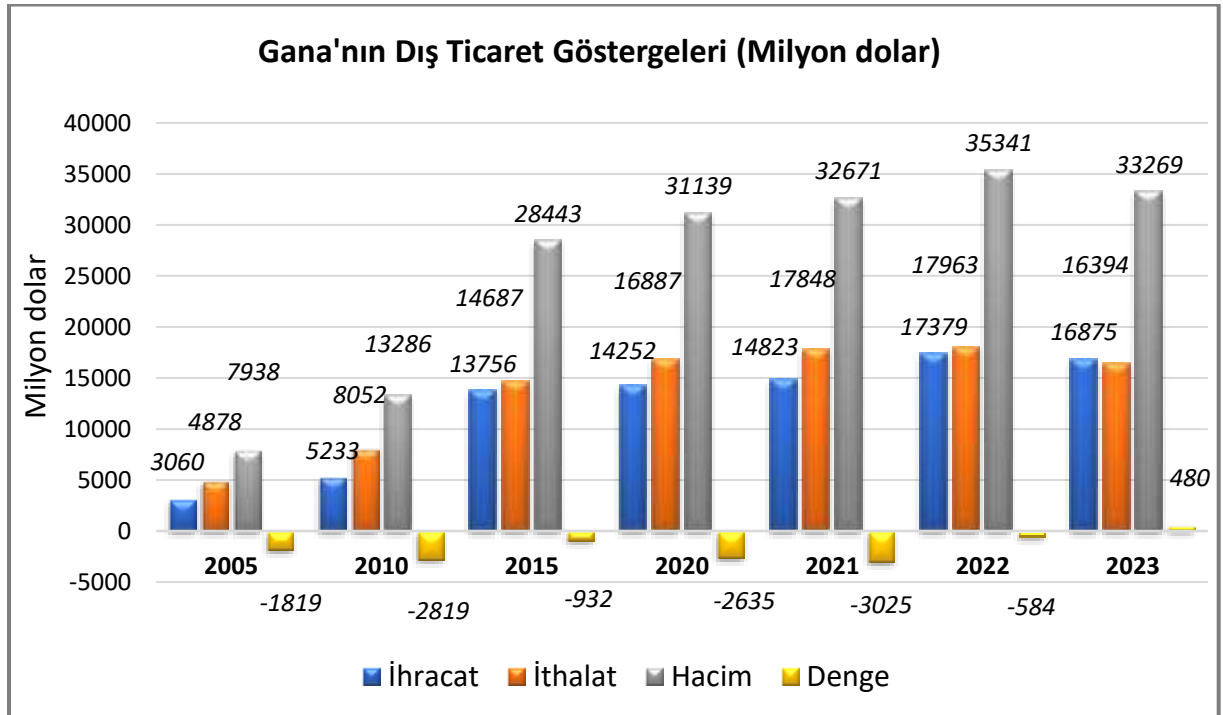
Gana'da tarım sektörü halen istihdamda en önemli rolü oynamaktadır. Tarım sektörünün istihdamdaki payı %40, sanayinin istihdamdaki payı %20, hizmetler sektörünün ise %40'dır. Gana'da işsizlik oranı resmi verilere göre %11'ler düzeyinde iken gerçekte daha yüksek oranlarda olduğu tahmin edilmektedir. Yoksulluk sınırının altında yaşayan nüfus 2000'li yılların başında toplam nüfusun %40'ını oluştururken bu oran son yıllarda %25'in altına düşmüştür.

3. DIŞ TİCARET

Genel Durum

Ülkenin Dış Ticareti

Uluslararası Ticaret Merkezince Gana'nın 2023 yılı kesin verileri henüz yayınlanmamıştır. Gana'nın dış ticareti diğer bir çok Afrika ülkesinde olduğu gibi genel olarak büyük açık vermekte iken 2018 yılı itibariyle uzun yıllar ilk kez önemli fazlalık vermiştir, 2019 yılında ise fazlalık maksimum düzeyde gerçekleşmiştir. Gana'nın 2020, 2021 ve 2022 yıllarında ise dış ticareti açık vermeye devam etmiştir. 2023 yılı verilerine göre Gana'nın ihracatı 16,9 milyar dolar, ithalatı ise 16,4 milyar dolar olarak gerçekleşmiş, dış ticareti 480 milyon dolar fazla vermiştir.

Kaynak: ITC, Trademap, Gana verileri

Başlıca Ürünler İtibarı ile Dış Ticaret

Gana'da 1997 yılında petrol yatakları keşfedilmeye başlanmış olup, petrol yatakları ülkenin özellikle kıyı kesimlerinde yer almaktadır. Gana'da şu an için toplam 2 milyar varilin üzerinde petrol varlığı tespit edilmiş olup, günlük petrol üretiminin 200 bin varil civarında olduğu bildirilmektedir. Önümüzdeki dört yıl içerisinde de günlük petrol üretiminin 450 bin varilin üzerine çıkması beklenmektedir. Ülkede son yıllarda keşfedilen petrol rezervleriyle Afrika'da önemli bir petrol üreticisi konumuna gelebilecek olan Gana'nın 2023 yılı itibarıyla Afrika'nın dördüncü büyük petrol üreticisi olması beklenmektedir. 2019 yılı itibarıyla 5 milyar doların üzerine çıkan ve 2020 ve 2021 yıllarında 4 milyar doların üzerinde 2022 yılında da 5 milyar doların üzerinde gerçekleşen petrol ihracatının birkaç yıl içerisinde 9-10 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.

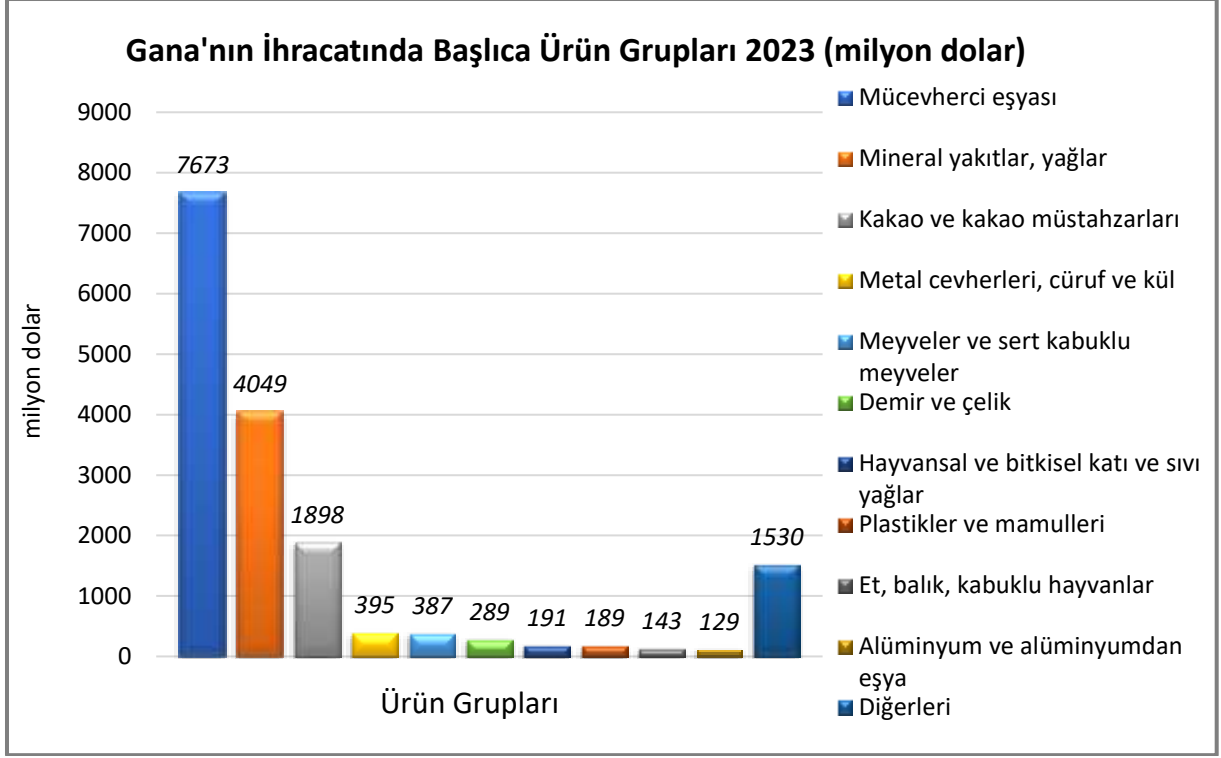
Gana'nın dış ticaret politikasının ana hedefi ürünlerinin uluslararası rekabet gücünü artırarak daha fazla ürün ihracatı gerçekleştirmektir. Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu ECOWAS'ın tarifelerin azaltılması ve harmonizasyonu ile tarife dışı engellerin azaltılması yönündeki kararlarının Gana'nın dış ticaretine olumlu katkılar sağlaması beklenmektedir.

Gana çok taraflı, bölgesel ve serbest ticaret anlaşmaları yönünde de önemli mesafeler katetmiştir. Avrupa Birliği ile 2007 yılında geçici ortaklık anlaşması imzalamış olan Gana, bu anlaşma sayesinde AB ile ticareti engelleyen faktörlerin önemli bir kısmını ortadan kaldırmış, Gana menşeli ürünlere ticari rekabet edilebilirlik konusunda önemli kazanımlar sağlamıştır.

İhracat

Gana'nın ihracatı büyük ölçüde Ham petrol ve petrol yağları, altın, kakao ve kakao ürünleri, kereste, madenler, su ürünleri ve sert kabuklu meyveler gibi belli başlı ürün ve ürün grubuna bağlıdır. Bu bağımlılık, sözkonusu temel ürünlerin üretimlerindeki ve dünya fiyatlarındaki dalgalanmalara göre, ihracat gelirlerinin değişken olması sonucunu doğurmaktadır.

Uluslararası Ticaret Merkezinin(ITC) verilerine göre Gana'nın ihracatında en önemli kalemler ham petrol, altın, kakao ürünleri, manganez ve sert kabuklu meyvelerdir. Bu ürünlerin toplam ihracattaki payı %90'a yaklaşmaktadır.

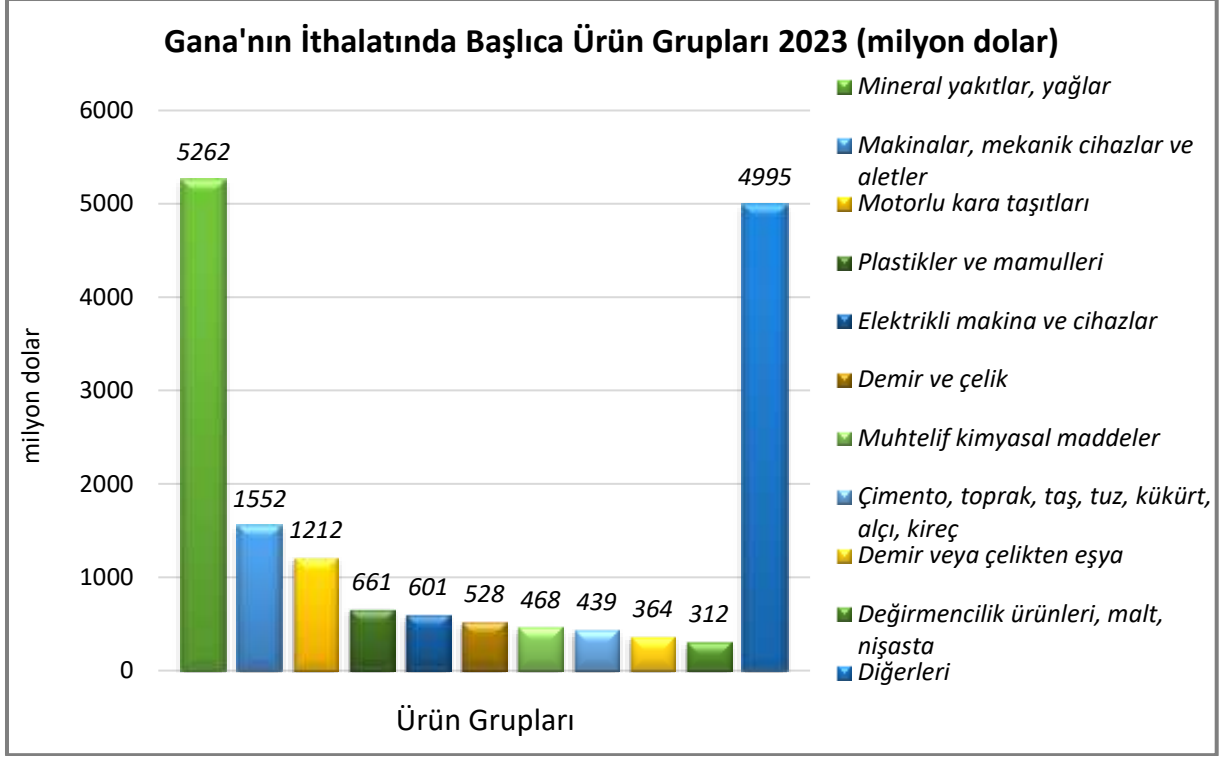
Kaynak: ITC, Trademap, Gana verileri

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

İthalat

Ülkenin ithalat düzeyini özellikle iç talep ve imalat sanayi ürünlerinin uluslararası fiyatları belirlemektedir. Aynı zamanda kur politikalarının ve döviz rezervlerinin de ithalat üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır. Örneğin, 2000'li yılların başında Cedi'nin önemli ölçüde değer kazanması ile ithalat ciddi düşüş göstermiş, bu dönemden sonra ise ithalat talebi güçlü bir artış göstermiştir.

Petrol Gana'nın toplam ithalatında önemli bir yer tutmakta iken ülkede petrol bulunması ve üretime başlanması ve son yıllarda önemli ölçüde ihracatına başlanması nedeniyle ülkenin petrol ithalatı oldukça azalmıştır. 2022 yılı verilerine göre Gana'nın en önemli ithal kalemleri petrol yağları, otomobil, eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar, zirai ilaçlar ve çimentodur.

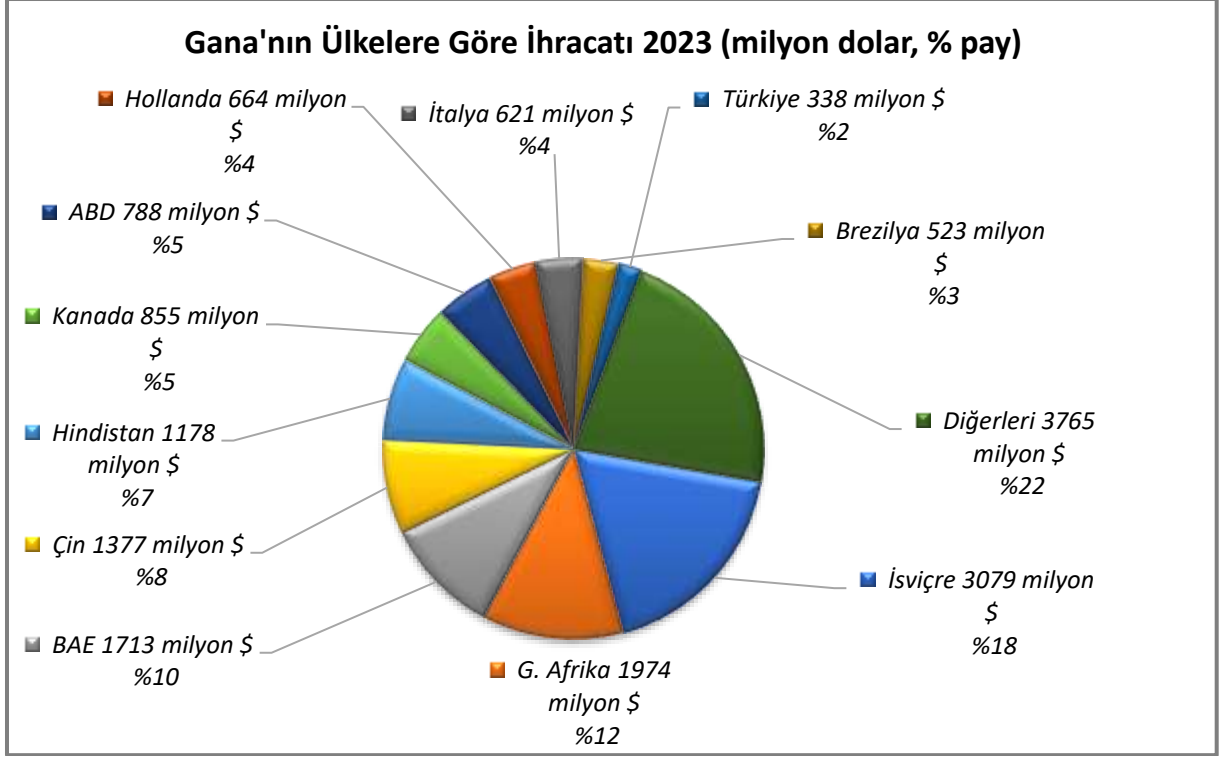
Kaynak: Trademap, Gana verileri

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticaret

İhracat

Gana'nın ihracat gerçekleştirdiği en önemli ülkeler İsviçre, G. Afrika, BAE, Çin ve Hindistan'dır. Türkiye Gana'nın ihracatında yaklaşık % 2'lik payı ile 12. sırada yer almaktadır.

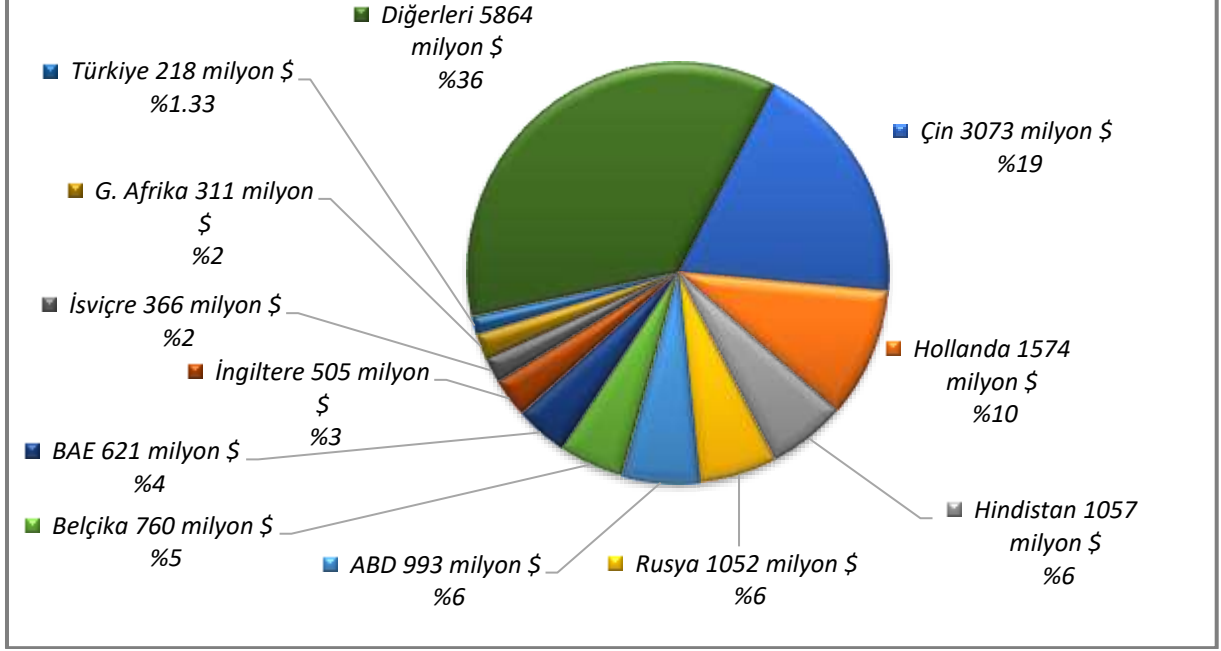
Kaynak: Trademap Gana verileri

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

İthalat

Gana'nın ithalat gerçekleştirdiği en önemli ülke Çin'dir. Çin'in Gana'nın ithalatındaki payı 2023 yılında %18,7'dir. Çin'i Hollanda, Hindistan ve Rusya takip etmektedir. Türkiye Gana'nın ithalatında %1,3'lük payı ile 21. sırada yer almaktadır.

Gana'nın Ülkelere Göre İthalatı 2023 (milyon dolar, % pay)

Kaynak: Trademap Gana verileri

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

4. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Gana'da doğrudan yabancı yatırımlar sürekli artış göstermektedir. Batı Afrika'da Nijerya ile birlikte en fazla yabancı yatırım çeken ülke Gana'dır. 2000 yılında 166 milyon dolar olan doğrudan yabancı yatırımlar 2015 yılında 3,6 milyar dolar ile maksimum düzeyde gerçekleşmiş, 2021 yılında 2,6 milyar dolar, 2022 yılında ise 1,6 milyar dolar, 2023 yılında ise 1,3 milyar dolar olmuştur. Gana'da yabancı yatırımlar özellikle madenler ve enerji sektöründe yoğunlaşmaktadır. Son yıllarda petrole yönelik yatırımlar önemli ölçüde artmıştır. İngiltere Gana'da yabancı yatırımı bulunan en önemli ülkedir. Yabancı yatırımlar konusunda İngiltere'den sonra ABD ikinci önemli ülkedir. Gana'da yabancı yatırımların yıllar itibariyle gelişimi ve ileriye dönük tahminler aşağıda verilmektedir.

Ülke Dışından Gelen ve Ülke Dışına Giden Doğrudan Yatırımlar

	2022	2023*	2024*	2025*	2026*	2027*	2028*
Ülke dışından gelen doğrudan yatırım (milyon \$)	1 510,80	1 344,00	1 465,00	1 700,00	1 904,00	2 170,00	2 474,00
Ülke dışından gelen doğrudan yatırımın GSYİH ya oranı (%)	2,05	1,80	1,90	2,00	2,10	2,20	2,20
Ülke dışına giden doğrudan yatırım (milyon \$)	-38,20	-45,84	-55,01	-66,01	-79,21	-95,05	-114,10

(* Tahmini Veriler

Kaynak: EIU

Yatırım Koşulları

Yabancı sermayenin ülkeye çekilmesi Gana'nın ekonomik kalkınma programlarında önemli bir unsur olarak yer almaktadır. Yabancı sermayenin ülkeye çekilmesinde Dünya Bankası yardımlarıyla kurulan Gana Yatırım Danışma Komitesi önemli rol oynamaktadır. Komitede çok uluslu ve yerli firmalar yanında IMF, Dünya Bankası ve BM gözlemcileri de bulunmaktadır. Komitenin ana amacı, yabancı sermayenin yatırım yapacağı ortamın oluşturulması için hükümet politikalarının belirlenmesine yardımcı olmaktır. Gana 1990'lı yılların başında özelleştirme programına başlamış olup, 350 kamu işletmesinin yaklaşık 300'ü özelleştirilmiştir. Bu firmaların çoğu yabancı firmalarca satın alınmıştır.

Yabancı sermaye için yasal yapıyı oluşturmak amacıyla Gana Yatırım Geliştirme Merkezi Yasası 1994 yılında çıkarılmıştır. Yasa doğrudan yabancı yatırımlar yanında sermaye piyasasındaki portföy yatırımlarını da düzenlemektedir. Yasada küçük ölçekli ticaret, taksit işletmeciliği, bahis ve şans oyunları, güzellik salonu ve berberlik gibi işler Ganalıların iştiğal alanındaki meslekler olarak belirtilmektedir. Gana Yatırım Geliştirme Merkezi (www.gipc.org.gh) yatırımları kaydettiği gibi yatırımcılar için gerekli bilgileri de sağlamaktadır.

Gana'da iş kurmak uzun bir zaman almakta ve beş devlet kuruluşundaki işlemlerin tamamlanmasına ihtiyaç göstermektedir. Dünya Bankası raporlarına göre Gana'da iş kurulması

için 85 günlük bir süreye ihtiyaç duyulmaktadır. Yabancıların yerli yatırımcılara göre farklı uygulamaya tabi oldukları sektörler emlak, bankacılık, menkul kıymetler ve su ürünleri sektörleridir. Gana'da yatırım yapmak isteyen yabancı yatırımcılar, 478 sayılı Gana Yatırımları Teşvik Merkezi Kanunu hükümlerine göre Gana Yatırımları Teşvik Merkezine kayıt olmalıdırlar. Minimum miktarda sermaye transfer edildiği zaman kayıt işlemi sonuçlanmaktadır.

Gana'da yabancı yatırımcıları şirket kurarken ilgili kurum ve kuruluşlarda belge düzenleme, izin alma ve alınan izinin süresinin uzatılması konusunda ücretler her yıl değişmektedir. Bu nedenle, konu hakkındaki güncel bilgilerin ve şirket kurmaya ilişkin maliyetlerin Gana Yatırımları Teşvik Merkezinin www.gipcghana.com web sayfasından en son haliyle elde edilmesi mümkündür.

Maden ve madencilik alanındaki yabancı sermayeyi ise 1994 tarih ve 475 sayılı Maden ve Madencilik Yasası düzenlemektedir. Petrol Yasası (PNDCL 84) ise petrol çıkarılması üretilmesi ve ticaretini düzenlemektedir.

Gana'da serbest kur rejimi uygulanmaktadır. Nasıl kazanıldığı belgelenebilen fonların transferlerinde ve dövize dönüştürülmesinde herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Gana para birimi cedi, dolar ve avro'yla kolayca değiştirilebilmektedir. Yatırımlara ilişkin yasa, yatırımlardan kaynaklanan kar payı ve net karın, borç ödemelerinin, teknoloji transferinden kaynaklanan ücretlerin, işletmenin satışından doğan gelirlerin ve yatırımdan sağlanan faizlerin döviz ile transferine müsaade etmektedir.

Yabancı yatırımlar yasası, diğer yollar ile çözülemeyen anlaşmazlıklar konusunda Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Yasası Komisyonu kurallarına dayalı tahkim veya ülkeler arasındaki karşılıklı anlaşmalara atıfta bulunmaktadır. Yabancı yargı kararlarının Gana'da tanınması karşılıklılık esasına dayalıdır. Gana anlaşmazlıkların çözümü konusunda Newyork Konvansiyonunu imzalamıştır.

Gana'da fikri mülkiyet haklarının korunması yönünde yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Gana Dünya Fikri Mülkiyet Hakları Örgütü'nün (WIPO) üyesidir. WTO TRIPS anlaşmasını uygulamak için adımlar atılmakta olup, Gana parlamentosu kopyalama yasası hariç tüm TRIPS düzenlemelerini kabul etmiştir.

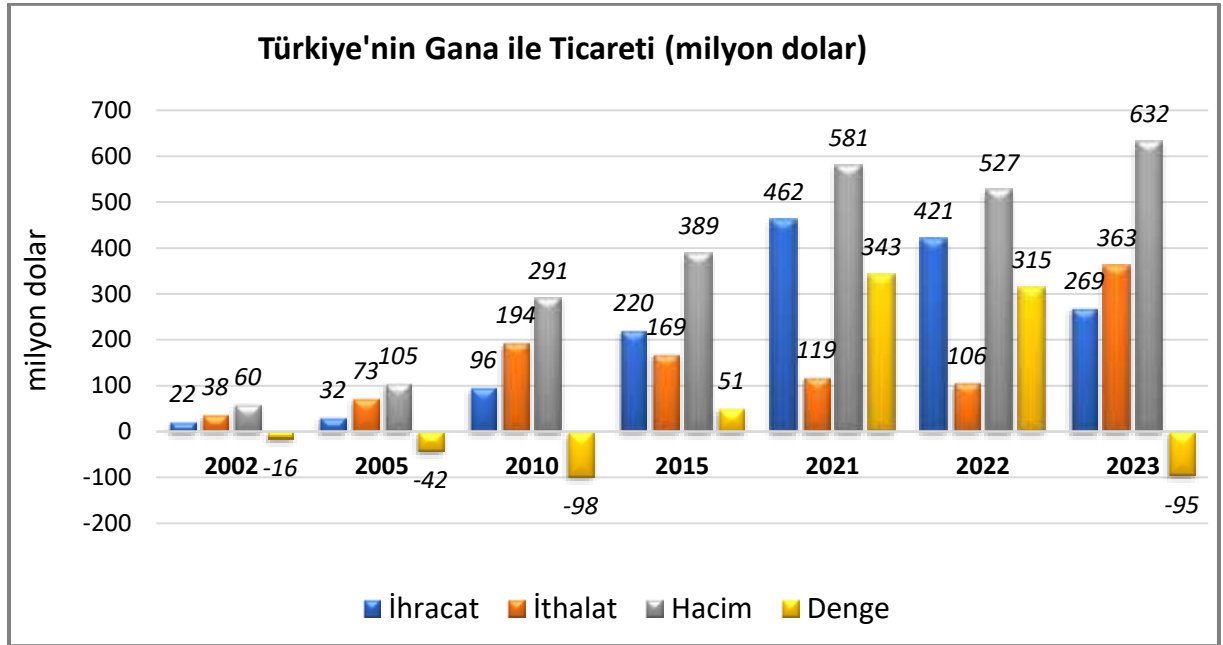
Bankacılık sektörü küçük ölçeklidir. Ülkede 18 banka içerisinde en büyük banka olan Gana Ticaret Bankasının net yaklaşık değeri 50 milyon \$'dır. Gana Borsası gelişen piyasalar içerisinde en iyi performans gösterenler içerisinde mütala edilmektedir.

Ülkede üç adet serbest bölge bulunmakta olup, bunlar Accra, Mpitsin ve Ashiem'de yer almaktadır. Üç serbest bölge de 1996 yılında kurulmuştur. Tema ve Takoradi limanları ile Kotoka Uluslararası Havalimanı ve bu alanlarla bağlantılı yerler serbest bölgeler içerisinde. Serbest bölgede faaliyet gösterebilmek için firmaların ürünlerinin %70'ini ihraç etmesi gerekmektedir. Serbest bölgede çalışan firmaların 10 yıllık kurumlar vergisi muafiyeti ve ithalatta 0 gümrük vergisi avantajı bulunmaktadır.

5. TÜRKİYE ile TİCARET

Genel Durum

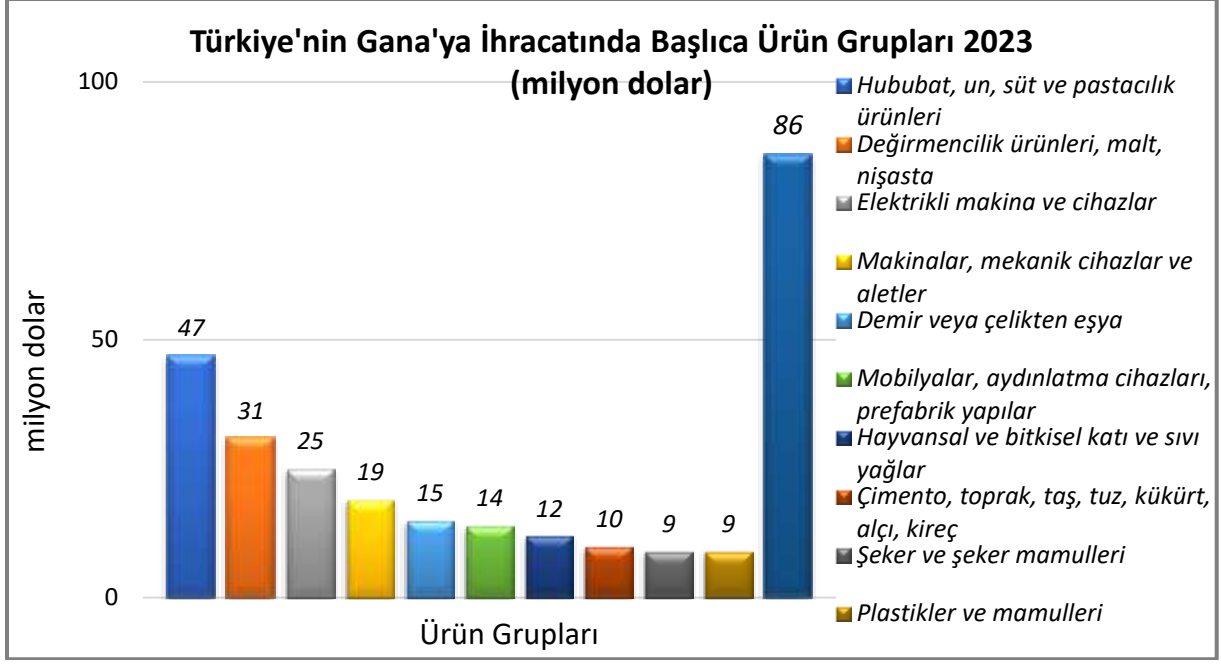
Türkiye ile Gana arasındaki dış ticarete ilişkin istatistik veriler aşağıda yer almaktadır. 2010 yılı itibarıyla 96,5 milyon dolar olarak gerçekleşen ihracatımıza karşılık 194,4 milyon dolarlık ithalatımız söz konusu iken 2020 yılında ihracatımız 478 milyon dolar, ithalatımız ise 294 milyon dolarla maksimum düzeylerde gerçekleşmiş, 2023 yılı verilerine göre ise ihracatımız 269 milyona gerilemiş, ithalatımız ise 363 milyon dolarlık değerle maksimum düzeyde gerçekleşmiştir. Gana ile olan dış ticaretimiz 2010 yılı öncesi 2007 ve 2008 yılları dışında genel olarak ülkemiz aleyhine açık vermiş 2014 yılından sonra ise 2023 yılı dışında sürekli ülkemiz lehine fazla vermiştir. Önümüzdeki yıllarda Gana ile dış ticaretimizin artış göstermesi beklenmektedir.

Kaynak: ITC Trademap (Türkiye verileri)

Türkiye'nin Gana'ya İhracatında Başlıca Ürünler

2023 yılında ülkemizden Gana'ya 400'ün üzerinde farklı ürünün ihracatı gerçekleştirilmiştir. İhracatımızda önem taşıyan başlıca ürünler makarna, un, izole edilmiş kablo ve teller, Ayçiçek yağı ile demir çelik inşaat aksamlarıdır.

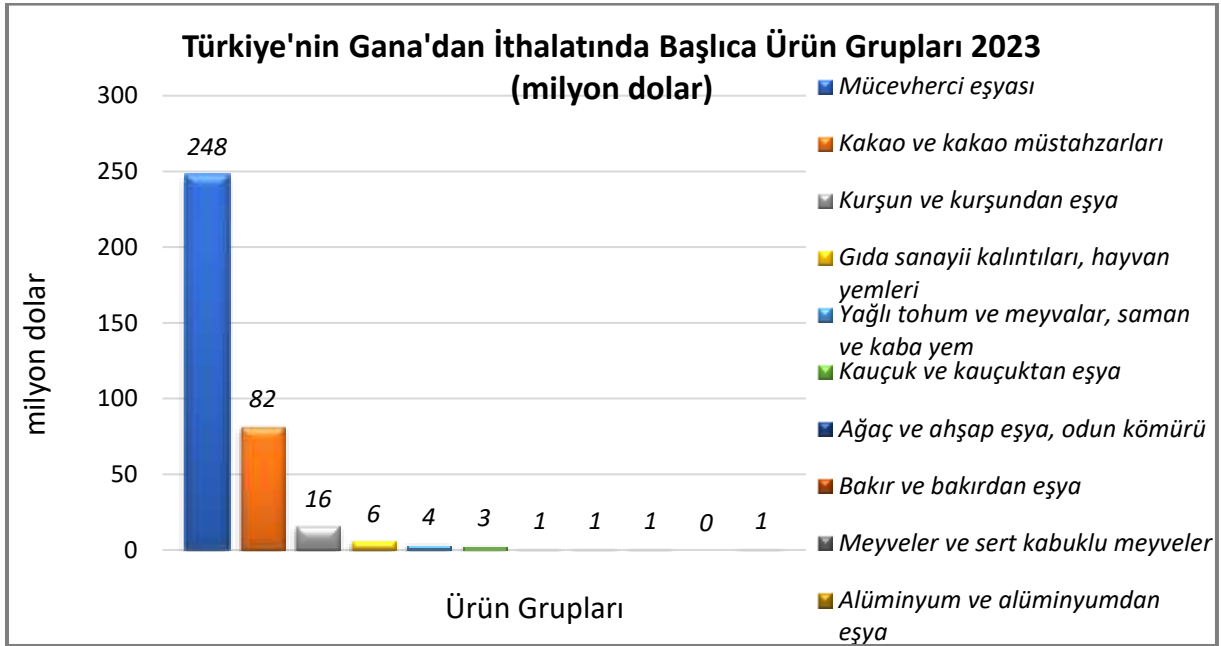

Kaynak: Trademap (Türkiye verileri)

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

Türkiye'nin Gana'dan İthalatında Başlıca Ürünler

2023 yılı itibariyle ülkemiz Gana'dan dörtü bazda 40 civarında ürün ithal etmiştir. İthalatımızda en önemli ürünler altın, kakao ve kakao ürünleri, soya, küspe ve altındır. Bu ürünlerin ithalatı Gana'dan olan ithalatımızın %95'inden fazlasını oluşturmaktadır.

Kaynak: Trademap (Türkiye verileri)

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

EKLER:***EK-1: Gana'nın İhracatında Başlıca Ürünler (bin dolar)***

Sıra	GTİP	ÜRÜNLER	2021	2022	2023	Pay (% 2023)	Değişim (%, 2022- 2023)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)			14 823 232	17 378 757	16 874 662	100	-2,9
1.	7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	5 123 945	6 540 960	7 654 650	45,4	17
2.	2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	3 772 892	5 188 804	3 984 855	23,6	-23,2
3.	1801	Kakao dane ve kırıkları (ham/kavrulmuş, bütün/kırık)	1 370 363	1 261 450	1 107 356	6,6	-12,2
4.	1803	Kakao hamuru	493 245	514 576	413 072	2,4	-19,7
5.	2602	Manganez cevherleri ve konsantreleri	234 417	22 243	314 317	1,9	1313,1
6.	801	Hindistan cevizi, brezilya ve kaju cevizi (taze/kurutulmuş)	293 656	295 674	261 447	1,5	-11,6
7.	1804	Kakao yağı	365 816	246 327	234 826	1,4	-4,7
8.	1604	Hazırlanmış/konserve edilmiş balıklar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızların hülasa ve suları	153 199	141 774	143 191	0,8	1
9.	1515	Diğer bitkisel sabit yağlar ve bunların fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	92 846	98 540	118 294	0,7	20
10.	7214	İnşaat demiri	97 148	172 508	117 525	0,7	-31,9
11.	1805	Kakao tozu (ilave şeker/diğer tatlandırıcı maddeler içermeyen)	110 573	103 958	112 579	0,7	8,3
12.	4001	Tabii kauçuk, balata, güta-perka, guayül, çikil (chicle) vb. tabii sakızlar	131 497	119 161	111 433	0,7	-6,5
13.	7601	İşlenmemiş alüminyum	85 406	153 101	109 772	0,7	-28,3
14.	6907	Cilasız veya sırsız seramikten döşeme veya kaplama karoları ve kaldırım taşları, mozaik küpler vb.	67 241	74 387	89 799	0,5	20,7
15.	3923	Plastiklerden eşya taşınmasına veya ambalajlanmasına mahsus malzeme, tıpa, kapak, kapsül ve diğer kapama malzemeleri	43 438	72 539	70 447	0,4	-2,9

Kaynak: Trademap Gana verileri

EK-2: Gana'nın İthalatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

Sıra	GTİP	ÜRÜNLER (İlk 15)	2021	2022	2023	Pay (% 2023)	Değişim (%, 2022- 2023)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)			17 848 192	17 962 660	16 394 368	100	-8,7
1.	2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	2 440 232	4 572 987	4 912 328	30	7,4
2.	8703	Otomobiller	1 151 850	762 392	550 152	3,4	-27,8
3.	8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	709 451	478 569	385 928	2,4	-19,4
4.	3808	Haşarat öldürücü, dezenfekte edici, zararlıları yok edici,sürgünleri önleyici, bitkilerin büyümesini düzenleyici ürünler	332 136	303 618	346 707	2,1	14,2
5.	2523	Çimento	448 980	451 974	341 685	2,1	-24,4
6.	8429	Buldozerler, greyderler, toprak tesviye makineleri, skreyperler, mekanik küreyiciler, ekskavatörler, yol silindirleri vb	295 041	323 443	320 505	2	-0,9
7.	1006	Pirinç	464 474	384 125	286 297	1,7	-25,5
8.	1104	Diğer şekilde işlenmiş hububat taneleri	256 161	263 530	253 085	1,5	-4
9.	7210	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde mamulleri, genişlik ≥600 mm (kaplanmış)	291 761	256 059	231 816	1,4	-9,5
10.	3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	302 372	261 350	220 619	1,3	-15,6
11.	3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	260 145	220 808	185 186	1,1	-16,1
12.	1207	Diğer yağlı tohumlar ve meyveler	44 718	95 648	184 306	1,1	92,7
13.	303	Balıklar (dondurulmuş)	356 564	244 448	183 406	1,1	-25
14.	207	Kümes hayvanlarının etleri ve yenilen sakatları (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	85 721	214 965	173 425	1,1	-19,3
15.	2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	150 359	161 201	168 852	1	4,7

Kaynak: Trademap Gana verileri

EK-3: Gana'nın Ülkelere Göre İhracatı (bin dolar)

Sıra	Ülke (İlk 15)	2021	2022	2023	Pay (% 2023)	Değişim (% 2022-2023)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)		14 823 232	17 378 757	16 874 662	100	-2,9
1.	İsviçre	2 412 532	3 152 145	3 079 228	18,2	-2,3
2.	G. Afrika	1 970 587	1 802 346	1 973 762	11,7	9,5
3.	BAE	117 478	366 633	1 713 457	10,2	367,3
4.	Çin	1 385 661	2 201 390	1 376 605	8,2	-37,5
5.	Hindistan	1 335 889	1 687 549	1 178 475	7	-30,2
6.	Kanada	851 772	1 829 275	855 488	5,1	-53,2
7.	ABD	715 985	682 010	787 791	4,7	15,5
8.	Hollanda	725 850	812 548	664 143	3,9	-18,3
9.	İtalya	227 680	558 412	621 431	3,7	11,3
10.	Brezilya	40 167	10 407	523 248	3,1	4927,8
11.	Burkina Faso	352 405	550 908	441 162	2,6	-19,9
12.	Türkiye	124 292	119 677	337 721	2	182,2
13.	İngiltere	179 140	446 445	303 598	1,8	- 32
14.	Malezya	423 566	281 968	268 726	1,6	-4,7
15.	Belçika	204 945	276 640	263 904	1,6	-4,6

Kaynak: Trademap Gana verileri

EK-4: Gana'nın Ülkelere Göre İthalatı (bin dolar)

Sıra	Ülke (İlk 15)	2021	2022	2023	Pay (% 2023)	Değişim (% 2022-2023)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)		17 848 192	17 962 660	16 394 368	100	-8,7
1.	Çin	3 676 654	3 187 391	3 072 822	18,7	-3,6
2.	Hollanda	475 623	1 350 766	1 574 255	9,6	16,5
3.	Hindistan	1 034 349	959 329	1 057 159	6,4	10,2
4.	Rusya	280 917	141 725	1 051 877	6,4	642,2
5.	ABD	1 150 144	1 072 964	993 408	6,1	-7,4
6.	Belçika	792 074	621 020	759 986	4,6	22,4
7.	BAE	492 885	407 831	620 866	3,8	52,2
8.	İngiltere	1 318 727	2 409 708	504 752	3,1	-79,1
9.	İsviçre	766 424	699 963	365 886	2,2	-47,7
10.	G. Afrika	403 291	457 587	311 199	1,9	- 32
11.	Norveç	137 593	67 578	289 279	1,8	328,1
12.	Kanada	425 627	358 898	287 890	1,8	-19,8
13.	Vietnam	393 604	330 928	278 620	1,7	-15,8
14.	Fransa	284 702	271 958	270 573	1,7	-0,5
15.	S. Arabistan	210 004	189 763	265 328	1,6	39,8
...
21.	Türkiye	520 876	342 238	217 623	1,33	-36,4

Kaynak: Trademap Gana verileri

Ek-5: Türkiye'nin Gana'ya İhracatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

Sıra	GTİP	ÜRÜNLER (İlk 15)	2021	2022	2023	Pay (% 2023)	Değişim (% 2022-2023)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)			461 851	421 254	268 651	100	-36,2
1.	1902	Makarnalar ve kuskus	55 809	52 026	46 467	17,3	-10,7
2.	1101	Buğday unu	23 424	19 324	29 483	11	52,6
3.	8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	22 193	27 287	13 043	4,9	-52,2
4.	1512	Ayçiçeği, aspir, pamuk tohumu yağları ve bunların fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	6 387	18 045	9 608	3,6	-46,8
5.	7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatta kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb.	16 331	17 332	8 931	3,3	-48,5
6.	1702	Diğer şekerler (kimyaca saf laktoz/maltoz/glikoz/fruktoz), şeker şurupları, suni bal ve karamel	8 065	8 767	8 064	3	-8
7.	2523	Çimento	62 153	34 980	7 104	2,6	-79,7
8.	207	Kümes hayvanlarının etleri ve yenilen sakatatı (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	8 091	8 233	7 084	2,6	-14
9.	9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	8 259	7 823	6 787	2,5	-13,2
10.	9401	Oturmaya mahsus mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	5 165	4 559	4 531	1,7	-0,6
11.	8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	6 520	7 231	3 389	1,3	-53,1
12.	8474	Toprak, taş, metal cevheri vb. ayıklama, eleme, tasnif, ayırma, yıkama, kırma, öğütme, yoğurma, kalıplama vb. Makinaları	1 376	2 828	2 726	1	-3,6
13.	8507	Elektrik akümülatörleri (bunların separatörleri dahil)	5 598	2 651	2 538	0,9	-4,3
14.	8537	Elektrik kontrol, dağıtım tabloları, panolar, konsollar, kabinler, diğer mesnetler ve sayısal kontrol cihazları	1 629	2 359	2 457	0,9	4,2
15.	9405	Diğer aydınlatma cihazları, ışıklı panolar, ışıklı tabelaları ve benzer eşya ve bu eşyanın aksam ve parçaları	5 151	1 723	2 380	0,9	38,1

Kaynak: Trademap 06/06/2024 tarihli yansıma veriler

Ek-6: Türkiye'nin Gana'dan ithalatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

Sıra	GTİP	ÜRÜNLER (İlk 15)	2021	2022	2023	Pay (% 2023)	Değişim (%, 2022- 2023)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)			119 283	106 047	363 428	100	242,7
1.	7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	3 563	4 296	248 029	68,2	5673,5
2.	1801	Kakao dane ve kırıkları (ham/kavrulmuş, bütün/kırık)	65 262	37 974	66 362	18,3	74,8
3.	7801	İşlenmemiş kurşun	7 907	15 118	15 790	4,3	4,4
4.	1803	Kakao hamuru	10 517	11 193	13 320	3,7	19
5.	2306	Bitkisel yağların üretiminden (23.04-05' hariç) arta kalan küspe ve katı atıklar	3 426	6 313	5 748	1,6	-8,9
6.	1201	Soya fasulyesi	10 664	8 115	3 820	1,1	-52,9
7.	4001	Tabii kauçuk, balata, güta-perka, guayül, çikil (chicle) vb. tabii sakızlar	3 409	8 163	3 491	1	-57,2
8.	1805	Kakao tozu (ilave şeker/diğer tatlandırıcı maddeler içermeyen)	2 046	2 105	2 030	0,6	-3,6
9.	4407	Uzunlamasına kesilmiş, biçilmiş ağaç; kalınlık > 6 mm	133	471	934	0,3	98,3
10.	7404	Bakır döküntü ve hurdaları	3 486	4 399	624	0,2	-85,8
11.	0804	Hurma, incir, ananas, avokado ve guava armudu, mango ve mangost (taze/kurutulmuş)	861	139	534	0,1	284,2
12.	7602	Aluminyum döküntü ve hurdaları	3 674	3 799	487	0,1	-87,2
13.	2301	Et, sakatat, deniz hayvanı vs. (yemeye uygun olmayan) unu, pelleti, kırıkdağları (donyağı tortusu)	418	0	452	0,1	0
14.	4402	Odun kömürü	159	496	313	0,1	-36,9
15.	1804	Kakao yağı	1 832	866	230	0,1	-73,4

Kaynak: Trademap 06/06/2024 tarihli yansımaya veriler